

Bikoizketa euskarara

Haurrak ohitu dira, helduak ez

Urteak joan dira indioak euskaraz berbetan ikusita gure aitita pantailari adi zurtz eginda geratzen zenetik. Ohitu egin da ikuslea bikoiztutako telebista saioetara. Hainbeste ohitu da ezen askotan arrotz zaion, kasurako, *Songokuren* erdal ahotsa.

Miren Ibarluzea

JARDUNEZ hobetzen den neurrian, euskarara bikoiztutako produktuen kalitateak gora egin duela jakina da. Alabaina, euskal kulturaren esparrua ez da zabalegia, eta gutxi dira euskal bikoizleen ahotsak. Horrek sinesgarritasuna lapurtzen dio egingako lanari, lantzean atzerriko aktorearen ahotsa ezagututa bertoko aktore baten irudia baitakargu gogora, adibidez. Ez da kontu erraza baina, gero eta ordu gutxiago bikoizteko eskaria baitute bikoizketa etxeek. Ikus-entzunezko itzulpenaren mundua txikia da, oso hermetikoa, zaila da ikus-entzunezko testuen itzultzaile-egokitzaile edo bikoizleen munduan sartzea. Normalean, gainera, ez dute langileok langintza hori soilik izaten euren bizibidea.

Joan zen Irrati-Telebista eskola sortu zeneko sasoia, egun bikoizketa-etxeek prestatzen dituzte profesionalak. Josu Barambones irakaslea ere, EHUko Itzulpengintza eta Interpretazio lizentziaturako ikastaroetan, saiatzen da bere ikasleei ikus-entzunezko testuen itzulpenaren panoramika eskaintzen. Ikus-entzunezko itzulpenaren egoeraren errepaso egin eta teknikak irakasten dizkie ikasleei; izan ere, ikus-entzunezkoak itzultzeko teknikak garaitiko testuetatik aldentzen dira: konbentzio jakin batzuk lantzen dira, testuetan erabili beharreko sinbolo jakin batzuen erabileraren jabe izan behar du itzultzaileak; muga teknikoei aurre egin behar zaie,

Josu Barambones EHUko irakasleak *Burdinaho* eta *Berebiziko espioiak* marrazki bizidunen bikoizketan erabiltzen den euskara aztertu du.

mezua bi kanaletatik baitator, ikusizkotik eta entzunezкотik, eta irudiak agintzen du, horixe da ikus-entzunezko itzulpenaren maxima.

Ikus-entzunezkoen itzulpena eta bikoizketa ez eze, telebista egiteko modua ere asko aldatu da EITB bera hazten eta heltzen joan den heinean. Saioak erabat ezberdinak dira gaurko telebista hasi zenekoaz alderatuz gero, programazio erduek bilakaera nabarmena jasan dute eta.

Bikoizketak Euskal Telebistan duen presentziaren azterketa sakona dakarkigu, hain zuzen ere, Josu Barambonesek irakurri berri duen tesian. Gasteiztarrak ETB1en kanpo emisioa aztertu du, eta ikerketa soziokultural hori oinarri har-

tuta, bikoiztutako zenbait testuren azterketa linguistikoa burutu du.

Aitorpen gutxi bikoizketari

Ikerketa horretatik ateratako ondorioak irakur daitezke bere tesiaren azken kapituluan: oro har, bikoizketan dabilzan profesionalen errekonozimendua urria da oso, bikoiztutako bertsioetan ez da bikoizketaren egileen aipamenik agertzen. Normalean, itzulpena jatorrizko testuari lotzen zaio erabat, eta kasurako, cowboy bezalako berbak zuzen-zuzenean hartzen dira. Badira, alabaina, gureria egokitu diren kultur-erreferentziak ere. Naturalizaziora jotzen da, eta irudietan agertzen diren idatzizko kodeak off-ahots batek ematen

ditu euskaraz. Itzulpen tekniken artean sarri jotzen da deskribapenera eta esplizitaziora. Halaber, erredukzioa eta modulazioa (esapideak egokitzea, kasurako) ere erabiltzen dira, batez ere testua irudiarrekin batera joan dadin. Bikoiztutako testuetako ahoskera Euskaltzaindiak markatutako arauetara lotzen zaio. Jatorrizko euskal testuetan, baina, lizentzia gehiago hartzeko ohitura dago. Bikoiztutako testuetako erregistroa jasoa izaten da, eta idatzizko ereduari jarraitzen zaio, askotan estilo aldeak nolabait jaso egiten delarik. Asmo didaktikoekin du zerikusia horrek. Ahozko erregistroaren falta igartzen da. Dena den, gauza bera gertatzen da jatorrizko euskal lanetan, ahozko espresioak kalkoak izaten direlarik, euskarazko ahozko esapide zuzenen kaltean.

Josu Baranbones irakasleak berak azaldu digun gisan, erraz baieztatu daiteke ETB1ek emititzen dituen generoak dokumentalak, marrazki bizidunak eta filmak diren arren, marrazki bizidunak nagusi direla erabat, filmak oso leku gutxi dute gaur eguneko programazioan. Euskal Telebistaren lehen hamar urteetan, oster, filmak pisu gehiago zuten. Halaber, ETB2 kanpotik ekarritako telesailen mukuru dagoen artean, ETB1en ez da ia halakorik emititzen. Oso desberdinak dira programazio ereduak EITBren telebista kateetan, eta ugari dira horren arrazoiak. Arrazoiak bat euskararen egoera da; izan ere, ETB1ek eskola sistemaren jarraipena izan nahi du, eta hargatik bereizten da gainerako telebista publikoetatik marrazki bizidunen eskaintza zabal-zabalekin. Telesailak eta filmak gaztelaniazko katean ematearen arrazoiak, oster, telebista generalisten ereduarekin lotuta dago; euskarara egin beharreko bikoizketa ETBk ordaintzen du

oso-osoan, eta gaztelaniarakoaren gastuak, oster, FORTA erakundea osatzen duten telebista autonomikoen artean banatzen dira. EITBren programazioan aipatzekoa da etxeko produktuen indarra eta pisua. Telesail bat etxean ekoiztea, kasurako, askoz ere garestiagoa da atzerriko telesail bat erosi eta bikoiztea baino. Halatan ere honakoan bestelakoak dira programazioa baldintzatzen duten faktoreak eta botere jokoak.

Euskaraz sortua sinesgarriagoa

Programazio ereduaz aztertuta eta kanpotik ekarritako generoen artean marrazki bizidunak gailentzen direla ikusita, *Burdinako* eta *Berebiziko espioiak* telesailak hamar kapitulu aztertu ditu Josu Baranbonesek bere tesian,

Oso obra gutxi dira euskaraz sortuak, eta hortaz, erreferentzia gutxi dute ikus-entzunezko testuen itzultzaile-egokitzaleek, literatur itzultzaileen aldean

marrazki bizidunetako testuak baidira, nolabait, testurik errepresentatiboenak euskal bikoizketan. Bi telesail horiek aukeratzeko irizpideak ere ondo zehaztuta izan ditu ikerlariak: ikus-entzunezko materiala, bideoak eta gidoiak, eskura izatea, kasurako. Bikoizketa etxe ezberdinetatik ateratako testuak dira telesail horietakoak, ingelestik itzulita sortutakoak; hartara, itzulpen joerak identifikatzeko eta aztertzeko bidea zabalik izan du ikerlariak. Jatorrizko testuak eta euskarazkoak konparatuta, eta itzulitako obrak eta Euskal Herrian bertan sortutako *Karramarroen uhartea* filmeko hizkuntza alderatuta

Bikoizketa etxeak

- ▮ **1980:** Irrati-telebista eskola sortu zen.
- ▮ **1981:** Lehen euskal bikoizleak lanean hasi ziren. Eskolatik Eresoinka eta Galdakao Estudios sortu ziren, gerora K2000.
- ▮ **1985:** K2000KO ZENBAIT LANGILEK EDERTRAC SORTU ZUTEN.
- ▮ **1986:** Irusoin bikoizketa etxea sortu zen.
- ▮ **2004:** Edertrac eta Irusoin bat eginda Mixer sortu zen.

jatorrizkoa sinesgarriagoa izaten dela ondorioztatu du ikerlariak, sarriago erabiltzen da hitanoa, ugariagoak dira ahozko esapideak, lizentzia gehiago hartzen dira ahoskeran... Halatan ere, ez du horrek inolaz ere esan nahi euskarara egindako bikoizketa desegokia denik. Gainera, kontuan hartu behar da oso obra gutxi direla euskaraz sortuak, eta hortaz, erreferentzia gutxi dute ikus-entzunezko testuen itzultzaile-egokitzaleek, literatur itzultzaileen aldean.

Programazio ereduaz dela-eta, badirudi haurrak ohituta daudela bikoiztutako produktuak kontsumitzera, baina datozen urteetarako erronka jende heldua euskarara bikoiztutako telesail, film eta bestelako saioetara ohitzea litzateke. Horretarako bide bakarra dago: euskararako bikoizketa indartzea. Azken urteetan, baina, filmak falta dira euskaraz, eta zinema aretoetan lehiatu ezin daitekeenez, berebizikoa da telebista publikoak garai bateko *Zineoro* saioaren moldeko ekimenak martxan jartzeara. Josu Baranbonesen beraren iritzian, pena litzateke euskarazko bikoizketak lortutako kalitatea eta baliabideak galtzea bikoizketa urrituz doalako gure kateetako programazioan. ▮

Babeslea: Getxoko Udala

Getxoko autoeskolak euskaraz

ALDORTA AUTOESKOLA
AMEZTI AUTOESKOLA
ARIAS AUTOESKOLA
GETXO AUTOESKOLA
PRECIADO AUTOESKOLA
SAN INAZIO AUTOESKOLA
URIBE KOSTA AUTOESKOLA